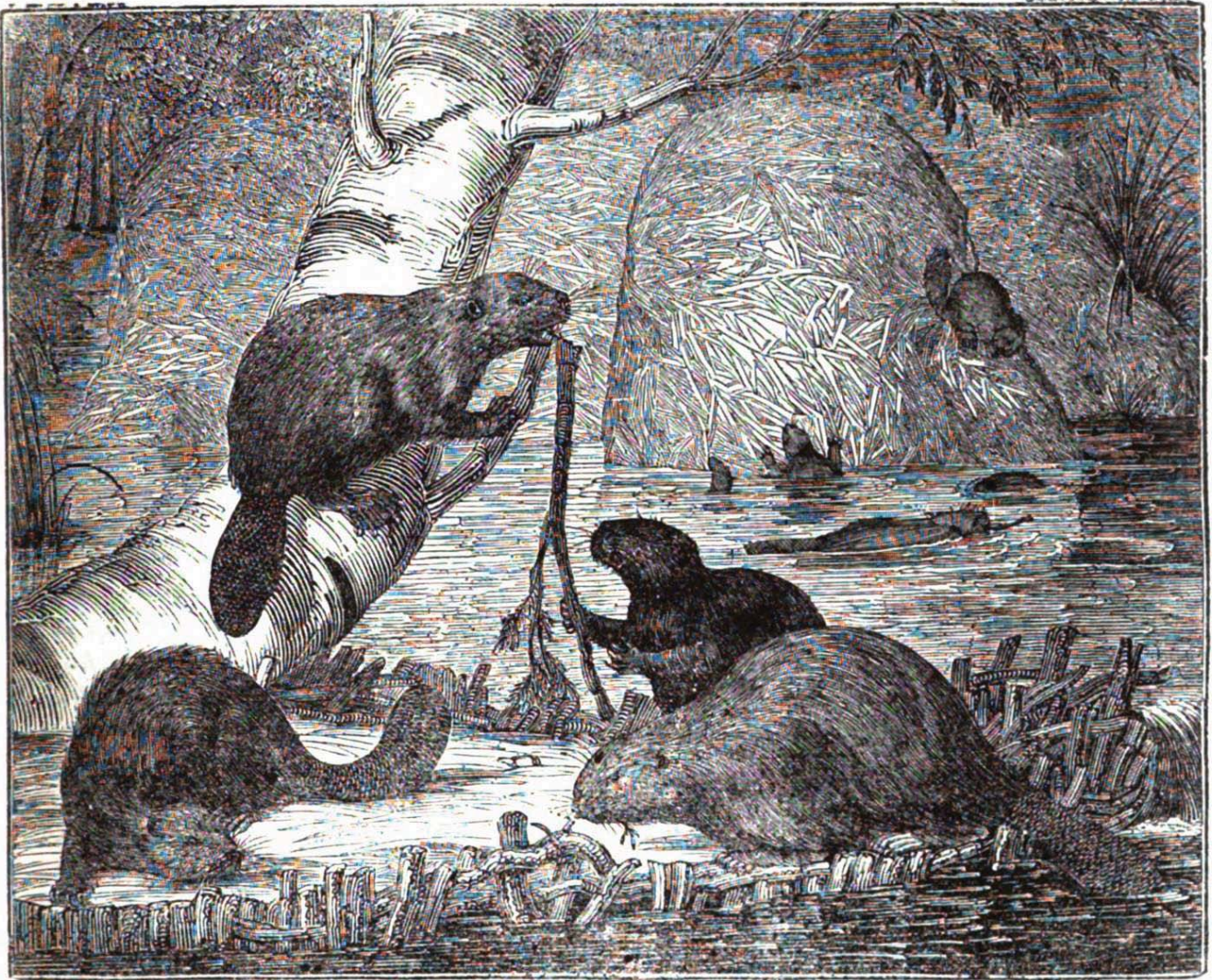

Պատմություն :

րու ընկերութիւն ընեն , օգնեն , պաշտպանեն : Հասարակօրէն երկու իրեք հարիւրը մէկտեղ կը բնակին , վեց եօթը ոտնաչափ բարձրութեամբ ջրին երեսը հաւկըթաձև կամ կլոր տնակներ շինելով : Արնան նէ՝ մեծ լիճ մը կ'ընտրեն , ու հոն կը շինեն իրենց տնակները ցիցերու վրայ : Այլըսուանց մէյմէկ Գմբէթի կընմանին աս տնակները , ներսուանց մէյմէկ աշտարակի , և հասարակօրէն տասնէն ինչուան երեսունը մէկտեղ կը գըտնուին :

Թէ որ ջրուսները լիճ չգտնեն իրենց յարմար , պինտ գետին մը կ'ընտրեն՝ որ մէջէն ջուր անցնի , և ան

տեղը բանի բերելու համար ըրած ճարտարութիւննին , խելք բանեցընելնին , յիշողութիւնին զմարդ կ'աւելցընէ :

Այլքոր այլևայլ ցեղ կամ ընկերութիւն մէկտեղ ուզեն բնակիլ , առջի հոգերնին ան կ'ըլլայ որ ընտրած տեղերնուն չորս դին թումբ կամ պատ շինեն : Այլոր համար կ'երթան բաւական հաստութեամբ փայտեր կը կտրեն ու գետինը ցից կը զարնեն հինգ վեց ոտնաչափ բարձրութեամբ՝ կարգ կարգ , ծառի ճիւղերով ալ իրարու կը հիւսեն . ետքը անոնց պարապ միջոցները քարով աւազով կաւով կը լեցընեն . և աս իրենց շէնքը այնչափ

հաստատ է որ մարդ վրան համար-
ձակ կրնայ քալել : Պատին երկայնու-
թիւնը ինչուան հարիւր ոտնաչափ
կ'ըլլայ՝ ծայրէ ծայր վրան շիտակ .
իսկ լայնութիւնը տասը կամ տաս-
ուերկու ոտնաչափ կ'ըլլայ տակէն .
քանի կ'երթայ կրնեղնայ , ինչուան
վրայի երեսը երկու իրեք ոտնաչափ
կ'ըլլայ : Պատին շէնքը լմընցընելէն
ետե՝ տներնին շինելու ձեռք կը զար-
նեն . ուստի հող՝ քար՝ փայտ կը կրեն ,
ու անանկ կը շարեն որ հաստատ ըլ-
լայ , դրսէն ալ ծեփ մը կու տան : Իս
պատերուն հաստութիւնը գրեթէ
երկու ոտնաչափ կ'ըլլայ . տնակին
յատակն ալ ջրին երեսէն այնչափ
վեր կը կենայ որ ամենեւին ընկղմելու
վտանգ մը չըլլար : Տնակները հա-
սարակօրէն մէկ յարկ ունին , բայց
երբեմն իրեք յարկովն ալ կը գտնուի ,
ու մշջերնին ինչուան տասը տասնը-
հինգ սենեակ . ամէն մէկ տնակին
մէջ տասնէն ինչուան երեսուն ջրուռն
կը բնակի : Երսէն թէ ամէն ջրուռն
իրեն համար զատ խշտի կամանկողին
ունի՝ եղէգէ , տերեւէ և ուրիշ թե-
թեւ բաներէ շինած . և ամէն տնուոր
իր ձմեռուան ապրուստը կը դիզէ ծա-
ռի կեղևներէ ու բարակ ձղերէ որ կոկ
իրարու վրայ դիզած կ'ըլլան : Իմէն
մէկ տնակը երկու դուռ ունի . մէկը
ցամաքը կ'ելէ , մէկալը ջրին մէջ՝
այնչափ խորունկ որ ինչուան ան տե-
ղը խիստ դժուար կ'ըլլայ որ սառի :

Իրեք չորս տարի նոյն տեղը բնա-
կելէն ետեւ կ'ելլեն շատ անգամ ջրը-
շուռները առջի տեղին մօտ ուրիշ գեղ
մըն ալ կը շինեն , անանկ որ դիւրաւ
կարենան երթալ գալ առջի տեղեր-
նին : Տնակնին շինելէն ետեւ նոր աշ-
խատանքներու ձեռք կը զարնեն . ու
թէպէտ լիճը բոլոր սառած ըլլայ՝ ի-
րենք աշխատանքէն ետ չեն կենար :
Վասն զի սառը կը ծակեն ու անով
իրենց մտնելու ելելու ճամբայ կը
բանան : Իմառը շատ անգամ տներ-
նին տեղերնին կը թողուն՝ ասդիս ան-
դին կը պտրտին . գիշերն ալ թու-

փերու տակ կամ ջրի եզերքը կը քա-
շուին : Իսանկ ատեն պահապաններ
ունին , որ թշնամի տեսածնուն պէս՝
իմաց ընեն պառկողներուն : Ձմեռը
իրենց բնակութենէն ուրիշ բանի
համար չեն ելլեր՝ բայց եթէ ապ-
րուստ բերելու , որ ջրին տակը դիզած
պահած են . ուստի ձմեռը շատ կը
գիրնան :

Ջրուռններ կը գտնուին որ առան-
ձին չոր գլուխ կը բնակին փոսերու
մէջ ջրի մը քով . աս փոսերուն եր-
կայնութիւնը երբեմն ինչուան հա-
րիւր ոտք կ'ըլլայ : Որսորդները ասոնց
Ղգնաւոր ջրուռն կ'ըսեն :

Ղամբորդին մէկը գետի մը գլխու
քով ջրուռններու շէնք տեսնելով՝
քիչ մը ատեն իր ընկերներովը հոն
մօտիկ վրանը՝ կը գնէ՝ այնպէս որ ա-
ռանց ջրուռններուն երևնալու դիտէ
տեսնէ անոնց աշխատանքը : Եւսինը
երևնալուն պէս ելան , կ'ըսէ , շատ մը
ջրուռններ . ծառի ձիւղեր շարկած ե-
կան շուտ շուտ , և առանց ձայնի ա-
ռուակ մը կամ ջրանցք մը շինեցին
մէկ ոտնաչափ լայնութեամբ , և մէ-
կէն տեղերնին քաշուեցան : Երբոր
ջուրը սկսաւ ան առուակին մէջէն
խոխտջալով անցնիլ՝ իմացանք կ'ըսէ՝
որ ջրուռն մը ջուրը մտաւ . ետքը
դուրս ելաւ՝ պոչովը չորս անգամ ու-
ժով զարկաւ գետնին : Իս նշանով
որչափ ջրուռն որ կար ներսը՝ բոլորը
մէկէն ջուրը թափեցան ու հասան
ինչուան առուակը . կ'երևնայ թէ բան
մը աւրուեր էր : Ինչ ատեն ասոնցմէ
մէկը կարծես թէ բաներ ապրսպրեց .
վասն զի ետեւէն մէկէն ի մէկ բաժ-
նուեցան գնացին ամէնքը ան լճի պէս
տեղին մէյմէկ ծայրը : Ոմանք սկսան
շաղախի պէս բան մը շինել , ոմանք ալ
անիկայ պոչերնուն վրայ դրած սկսան
կրել . և որովհետեւ երկերկու ջրուռն
մէկտեղ կ'աշխատէին՝ մէկը զմէկալը
կը բեռցընէր : Երբոր ասոնք աս կա-
ւը կը տանէին՝ հոն սպասող ջրուռն-

ները կ'առնէին անիկայ կըդնէին առուակին մէջն ու իրենց պոչովը ուժով զարնելով կը պնդացնէին: Երբոր ան ջրին խոխովը դադրեցաւ, ջրշուններուն մէկը պոչովը երկու անգամ գետնին զարկաւ. ան ատենը ամէնքը մէկէն հանդարտութեամբ ջուրը մտան՝ աներևոյթ եղան. մենք ալ գնացինք կ'ըսէ հանգչելու:

Դաւառտանց կուգան ասոնք ջրշուններուն շէնքին մէկ կտորը կ'աւրեն. մէկէն ջրշուն մը կ'ելլէ, կուգայ քովերնին որ տեսնէ թէ ինչ եղեր է. երբոր իրենք զջրշունները չփախցընելու համար մէկդի կը քաշուին, ջրշունին մէկը կուգայ աւրած տեղը կրնայի կը գննէ. առջի անգամուն պէս չորս անգամ պոչը կը զարնէ. մէկէն դուրս կը թափին մէկալ ջրշուններն ալ: Ենոնցմէ մէկը աշխատելու գնացած ատենը ճամբորդներուն քովէն անցնելով, ասոնք հրացանով կը զարնեն ան խեղճը. ան ձայնէն որչափ որ ջրշուն կար հոն՝ ամէնքն ալ դուրս կ'ելլեն. ասոնք ալ մէկ քանի հրացան պարպելուն պէս՝ ջրշունները կը ձգեն անտառները կը փախչին: Են ատեն ճամբորդները կ'երթան ասոնց տեղուանքը մէկիկ մէկիկ կը գննեն:

Չրշունը երկու մորթ ունի վրայէ վրայ. տակինը բարակ բրդով ու կակուղ կ'ըլլայ, ուսկից կը շինուին գուրպաներ, գլխարկներ և զարդի հագուստներ. վրայինը՝ որ սոյնչափ յարգի չէ՝ աւելի բրդոտ ու դիմացկուն է: Չրշունի մորթը մեծ գին կ'ընէ Եմերիկայ ու Եւրոպայի հիւսիսային կողմերը: Են կենդանւոյս աճուկներէն քսան տրամի չափ բժըլկական հիւթ մը կ'ելլէ, որ տաճկերէն գոանդուալ ամպերի կ'ըսուի:

Եգ ջրշունը յունիսի վերջերը կը ցընկնի, և սովորաբար երկու ձագ մէկէն կը բերէ, որ ինչուան իրեք տարի իրենց մօրը քովը կը կենան, ետքը կ'ելլեն իրենց զատ տնակներ կը շինեն, երբեմն ալ ամէնքը մէկ տնուոր կ'ըլլան կը կենան մէկտեղ:

Որսորդները ջրշուն բռնելու համար կ'երթան անոնց տնակներուն ջրի վրայնայող դուռը կը գոցեն, ցամաքի դուռը կը մեծցնեն, ետքը իրենց որսի շունը ներս կը խոթեն. անիկայ կը մտնէ, ջրշունին մէկը ահուանելովը կը խաճնէ, որսորդներն ալ շանը ետեւի ոտուրներէն կը բռնեն, երկուքը մէկտեղ դուրս կը քաշեն: Հուտսոնի կողմը եղած Հնդկաստանցիք՝ առաջ ջրշուններուն բնակարանին ջուրը կը կտրեն, ետքը անոնց տնակներուն վրայ ցանցով կը ծածկեն՝ միայն վրայէն ծակ մը թողլով, ուսկից որ ներս կը մտնեն. խեղճ կենդանիներն ալ փախչելու տեղ չգտնելով կը շփոթին ու կը բռնուին:

Իսկ ջրշունին տեղն է Եսիայի ու Եւրոպայի հիւսիսային կողմերը, բայց Եմերիկայի հիւսիսային տեղուանքը աւելի շատ կը գտնուի: Եսոնց իրարու վրայ ունեցած սէրը այնչափ է որ անգամ մը երկու ջրշուն կան եղեր տեղ մը պահած. ասոնց մէկը դիպուածով մը կը սատկի. ան ատեն մէկալ ընկերը այնչափ կը տրտմի որ ցաւէն բան չուտելով ինքն ալ կը սատկի: Չրշունը կ'ընտանենայ կ'ըսեն. բայց թէ որ մէկը քովը մօտենայ, առջի բերան նոր ծնած տղու պէս ճուալու ձայն մը կը հանէ: Որչափ որ կերակուր տրուի իրենց, ջրին մէջ կը թրջեն ու ետքը կ'ուտեն. բնութի մաքրասէր ըլլալով շատ անգամ ոտուրնին կը լուան, և ահուանին կը մաքրեն:

ՀԱՆՔԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Փլաթին՝:

Փլաթինը բաց մոխրագոյն մետաղ մըն է, որ յղկած պողպատի

1 Փլաթին անունը սպանիացոց լեզուովն է, որ ըսել է արծաթ. վասն զի ճերմակագոյն ու արծրթի նման է: Տաճկերէն կ'ըսեն Պլեյա-ալթը. իսկ մեր լեզուով Լոսիթ բառը յարմարեցուցած է: